

Všichni v sobě máme určitou míru divnosti

Jestliže někdo v posledních letech postavil lidi na okraji do centra pozornosti, bezpochyby to byl spisovatel ALEŠ PALÁN – alespoň po literární stránce. Co ho setkávání se samorosty, podivíny a zraněnými osamělými lidmi naučilo o tom, co znamená být člověkem?

Zapsal ses jako „ten od šumavských samotářů“, ale i tvoje nejčerstvější „Tahle kniha ti změní život“ zachycuje pozoruhodné osudy. Jeden z hrdinů P. Pavel Šimák pak dokonce v praxi dělá to, co ty v knihách: „sbírá“ lidi na okraji společnosti, kteří by jinde než u něj zastání nenašli.

Myslím, že dnes už by nejspíš někde zastání našli, ta náruč – pokud tedy člověk ví, kam se jít schoulit – už je celkem otevřená. Ovšem rozhodně byly doby, kdy sociální služby jako dnes nefungovaly a pater Šimák v Kaplici u Dolního Dvořiště byl jedním z mála, kdo měl pro tyhle lidi dveře otevřené. Působí tu od roku 2005, ale po tomto typu kněžské služby začal pokaždé už v semináři a už jako kaplan v Prachaticích hodně „snížil práh“.

Ve vesnicích, které z Kaplice spravuje, měl dřív ještě víc farních domů – část z nich pak biskupství prodalo – a v nich několik desítek ubytovaných. Tak je P. Šimák označuje, ale jsou to lidé, kteří prošli drogami, kriminálem, žijí v osamocení nebo je postihlo neštěstí. Ale jak sám v knize říká, ačkoli dnes už často lze člověka odeslat do specializované služby, na Charitu nebo do azylového domu, zájem o útočiště na faře neustal: fara znamená určitou tradici pomoci a církev by měla být nemocnicí, která se ujímá zraněných.

Lidé, kteří klepou na dveře fary, mají důvěru v církev, ačkoli třeba nevěří v Boha?

Pater Šimák se lidí, jež ubytovává, rozhodně neptá, jak to mají s vírou, a vlastně je ani prvoplánově k víře nevede. Existují i velké církevní projekty, které službu podmiňují povinností denně si alespoň „odsedět“ mši sv. On po druhých nic takového nechce, ale i tak ti ubytovaní často do kostela chodí a cestu k víře nacházejí nebo posilují.

Při čtení tvých knih mám pocit, že společnost postavená na spořádaných středostavovských rodinách je iluze. Že při prvním vykročení přes práh nelze nepotkat někoho svérázného, nekonvenčního a také zraněného. Jak setkávání s těmito lidmi změnilo tvůj pohled na společnost?

Chápání toho, kým jako společnost v Česku včetně okrajových segmentů jsme, se mi nezměnilo. To proto, že jsem vlastně jedním z „průkopníků bezdomovectví“ u nás. Již v 80. letech jsem dva a půl roku žil tak, že jsem se toulal, ač to tehdy bylo skoro nemožné, za socialismu lidé museli žít usedle a pracovat.

Tudíž jsem zažíval i takovou společnost, která určitě neodpovídala ideálu „spořádané rodiny“. Jinakost přechází v jakýchkoli poměrech. Ale když jsem

se začínal setkávat se šumavskými samotáři, potkal jsem jak „jen“ barvitě postavy jako básníka Romana Szpuka nebo volarské bratry Klišíky, tak lidi, kteří skutečně žijí mimo systém. Do té doby jsem si neuměl představit, že by někdo z vlastní vůle žil tak, že se vzdá veškerých civilizačních výtahů, bez elektřiny, bez vody, někdy i bez možnosti si zatopit. Jenže někteří tak žijí a jen to jim umožňuje zůstat sami sebou a nějak ve světě obstát.

Což se ovšem zřejmě nedá vztahovat na každého samorosta nebo bezdomovce.

To určitě ne. Statistiky dokonce ukazují, že podstatná část lidí bez domova se v této situaci ocitá v důsledku toho, že trpí duševní újmou či chorobou. Do knih si ale vybírám ty, kdo jsou něčím jedineční, netypičtí. Například v „Robinsonech a donkichotech“ mám pana Mojžíra Obdržálka. Inženýr, dokonce CSC., který léta pracoval ve výzkumném ústavu v Jaslovských Bohunicích a má docela solidní důchod, ale zároveň – řečeno s nadsázkou – se celý život snažil být bezdomovcem, jen ta věda mu to pořád „komplikovala“. Až na stará kolena si svůj „cíl“ splnil a vzdal se jha konvenčního života. Když jsme se potkávali a natáčeli spolu, říkával mi, že se zkusí zeptat ve výzkumném ústavu, zda by ho znovu nevzali, nebo že začne zase chodit do vědecké knihovny. Překvapovalo mě, proč o tom mluvím. A pak jsem pochopil, že to jsou od něj mimikry, obrana vůči mně a otázce, na niž stále čekal: proč žije, jak žije, a zda se nevrátí ke kariéře.

Vím, že se o žádný návrat nepokusil, a tuším, že to ani udělat nechce, jen se tak přede mnou bránil onomu nevyslovenému předpokladu nebo společenskému tlaku: že totiž k lidem v bezdomoveckých podmínkách a priori přistupujeme s tím, že je potřeba je zachránit. Já se však skutečně setkávám i s těmi, kdo zachránit nepotřebují. Svůj způsob ži-

vota vedou jako vlastní volbu, svůj ostrov, na kterém přežívají, kde nejsou pod tlakem kalendáře, hodin a vztahů. Netvrdil bych, že jsou šťastnější, ale je to pro ně zřejmě jediná cesta, jak mohou existovat.

Když ale vidíme žebráka prosit o podporu před kostelem nebo potkáváme starou bezradnou paní, má smysl pokusit se pomoci, doporučit některou službu?

Jistě, to je funkční přístup a zaplať Pán Bůh za něj. Jenže nic není pro všechny, což platí i v této oblasti. U mě se dočeš o těch, kdo nepasují ani do tohoto systému, protože jsou příliš specifictí.

Máme za sebou vánoční svátky, a tak připomenu dalšího ze svých hrdinů, pro něhož jsou Vánoce obdobím obrovského společenského tlaku. Obecně se totiž předpokládá a je o to snaha, aby o Štědrém večeru nikdo nebyl sám. Ale on chce být sám. Žije tak celý život, ve vztazích žít neumí. Přitom bydlí v domě sociálních služeb, a tak kolem Vánoc trpí tím, že ho okolí v dobré víře neustále zve, aby se zapojil ke společnému jídlu, oslavám a podobně. To je ona určitá představa zachránit druhého, aby nebyl o svátcích sám. Ve jménu čeho ovšem zrovna jeho chtějí zachraňovat? Čili vždy stojí za to se toho člověka zeptat, a když odmítne, skutečně jeho „ne“ respektovat a nepokoušet se ho manipulovat k jakémusi převládajícímu dobru.

Nakonec se tím můžeme naučit i něco o lidské svobodě?

Všichni v sobě máme určitou míru divnosti. Ale řada z nás si ji nedovolí praktikovat. A mně dávají setkávání s těmito hrdiny radost a úžas nad tím, že jsou v tom svobodní a dovolí si být jedineční, a to tak, jak jsem ani nepředpokládal, že by to mohlo být. Jsou pro mě pobídkou, abych se nebál ani já žít svou jedinečnost. (sch)